

Historia i rozwój pieniądza w Polsce

"Wśród niezliczonych nieszczęść, które doprowadzają do upadku całe państwa (...), cztery należy uznać za najważniejsze: wewnętrzną niezgodę, wielką śmiertelność, zły urodzaj oraz psucie monety (...). Czwarte nieszczęście wszelako, które pochodzi z psucia monety, jest jedynie przez niewielu brane pod uwagę, i to tylko przez takich, którzy poważnie myślą (...)."

*z "Monetae cundende ratio",
napisanej w 1526 r. dla Zygmunta Starego przez
Mikołaja Kopernika*

Pieniądz – środek wyrażania wartości, narzędzie wymiany, środek płatniczy i tezauryzacji.

Nie sposób określić dokładnie, kiedy użyto go po raz pierwszy. Najstarsze zapisy mówiące o transakcjach, w których płacono srebrem ważonym pochodzą sprzed 4500 lat, ze starożytnej Mezopotamii. Odważanym kruszcem płacili także starożytni Egipcjanie i Chińczycy. W tym systemie płatności ważny był jedynie ciężar kruszcu, nie zaś jego kształt ani rozmiary. W niektórych plemiennych społecznościach płacono tym, co miało uznaną wartość. Były to ozdoby, narzędzia, tkaniny, skóry, bydło, kamienie, sól, żywność, zboże. Ten naturalny pieniądz, podobnie jak odważany kruszec służył do regulowania głównie zobowiązań zwyczajowych i podlegał ścisłym prawom.

Pierwszymi monetami na ziemiach polskich były monety greckie (IV p.n.e.) oraz celtyckie (II i I p.n.e.). Trafiając tu tracą swój charakter stając się ozdobami. Od I do IV w. napływały na nasze ziemie monety rzymskie. Ich znaleziska związane są głównie ze szlakiem bursztynowym. Wiek IX i X to wiek srebrnej dirhemy arabskiej.

Początki pieniądza polskiego sięgają 2 poł. X w. Pierwszymi monetami były srebrne denary Mieszka I. Emitowano je w niewielkich ilościach i miały one przede wszystkim znaczenie prestiżowe. Każdy kolejny władca bił monety z własnym wizerunkiem. Prowadziło to do występowania w obiegu dużej liczby różnorodnych monet. Na początku XIV w. wraz z królem Czeskim Wacławem, który koronował się na króla Polski pojawiają się grosze praskie. Są to tzw. nummi grossi, czyli pieniądze grubsze.

Pierwszą znaną polską monetą złotą był dukat Władysława Łokietka, z wizerunkiem króla na awersie i świętego Stanisława na rewersie. Panuje przekonanie, że wybito go dla upamiętnienia koronacji Władysława Łokietka w 1320 r.

Wskutek dynamicznego rozwoju miast rosły obroty handlowe. Grosz stał się zbyt małą i niewygodną jednostką. W wieku XVI król Zygmunt Stary wprowadza jednostkę wyższego rzędu – złotego polskiego, który daje nazwę całemu okresowi w historii pieniądza polskiego aż po XVIII w. Kolejną reformę monetarną podejmuje w Polsce ostatni król Stanisław August Poniatowski w 1766 r. Polega ona na wprowadzeniu stopy menniczej, która określa zawartość metalu szlachetnego w monecie poprzez ustalenie liczby bitych monet z jednostki wagowej kruszcu. I tak z grzywny srebra bito 10 talarów lub 80 złotych polskich.

Okres porozbiorowy początkowo był okresem obowiązywania pieniędzy zaborców. Z czasem zastępowano je pieniędzmi dla ziem polskich, ale z wizerunkami i symbolami zaborców. W związku z Insurekcją Kościuszkowską w 1794 r. pojawiły się pierwsze polskie pieniądze papierowe. Emitowano je jako bilety skarbowe Dyrekcji Biletów Skarbowych w siedmiu nominatach. W Królestwie Polskim oprócz monet srebrnych i miedzianych z wizerunkami carskimi emitowano Bilety Kassowe (1824) i Bilety Bankowe (1830). Pieniądzem papierowym posłużono się także w powstaniu listopadowym, emitując go obok powstańczych monet. Wszystkie walory powstańcze nosiły datę 1831. Po upadku powstania stopniowo wprowadzano ruble (monety i banknoty). Podczas powstania styczniowego rząd powstańczy emitował liczne kwity, obligacje stałe i tymczasowe.

W czasie I wojny światowej emitowano banknoty w walucie zwanej marką polską oraz bito monety - fenigówki (od feniga). Okres międzywojenny to początkowo waluta markowa (banknoty), zaś po reformie Grabskiego 1924 r. i powołaniu banku Polskiego - złotowa (w nawiązaniu do dawnej tradycji) - banknoty i monety. W utworzonym Generalnym Gubernatorstwie (1939) wprowadzono do obiegu banknoty Banku Emisyjnego w Krakowie oraz drobne monety zdawkowe. Oprócz nich z okresu II wojny światowej pochodzą fenigi getta łódzkiego (monety i banknoty) oraz bony obozów koncentracyjnych i jenieckich.

Powołana w 1944 r. Centralna Kasa Skarbowa emitowała bilety skarbowe w walucie złotowej. Monety w Polsce Ludowej pojawiły się dopiero w 1950 r. Od 1957 do 1990 były to złote Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, od 1990 r. złote Rzeczypospolitej Polskiej.

Powołana w 1944 r. Centralna Kasa Skarbowa emitowała bilety skarbowe w walucie złotowej. Monety w Polsce Ludowej pojawiły się dopiero w 1950 r. Od 1957 do 1990 były to złote Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, od 1990 r. złote Rzeczypospolitej Polskiej.

Okres powojenny obejmował kilka emisji banknotów i monet w Polsce. Emisja ostatniej, obowiązującej serii banknotów i monet weszła do obiegu 1 stycznia 1995 r. Miało to związek z denominacją złotego.

W historii regionu zamojskiego pojawiały się pieniądze szczególne. Ich listę otwiera moneta bita w oblężeniu Zamościa (1813). Wybito wówczas 1330 sztuk miedzianych monet 6 - groszowych oraz 7830 sztuk srebrnych monet 2 - złotych. Wykonano je z przetopionych sreber kościelnych franciszkanów zamojskich. Monetę oblężniczą bito na opłacenie żołdu i urzędników.

10 sierpnia 1944 r. Bank Emisyjny w Polsce dopuścił do obiegu Bony Zamienne Kasy Miejskiej Miasta Zamościa o nominatach 5, 10, 20 i 50 złotych.

Pieniądzem zastępczym były także marki kredytowe Spółdzielni Wojskowych w Zamościu, Hrubieszowie i Tomaszowie Lubelskim bite w okresie międzywojennym. Można było kupować za nie jedynie w wojskowych kantynach.

Historyczne i współczesne formy pieniądza

Pieniądz to:

- miernik wartości
- środek cyrkulacji (pośrednik w wymianie: towar - pieniądz - towar)
- środek płatniczy (uczestniczy w spłacie wszelkich zobowiązań dłużnych)
- środek tezauryzacji (gromadzenia i przechowywania w formie pieniężnej).

Formy współczesnego pieniądza:

- gotówkowa, czyli znaków pieniężnych
 - bilety (banknoty) banku centralnego
 - bilon
- bezgotówkowa czyli pieniądz bankowy
 - zapisy (depozyty) na rachunkach w banku centralnym
 - zapisy (depozyty) na rachunkach w pozostałych bankach.

Pieniądz światowy - pieniądz pełniący wszystkie funkcje środka płatniczego na skalę globalną. Pierwszym pieniądzem światowym było złoto - gwarant stabilności obiegu wewnętrznego i nie kwestionowana podstawa światowego systemu rozliczeń.

Karta płatnicza - instrument umożliwiający dokonywanie płatności bez użycia gotówki, w drodze przelewu środków z rachunku posiadacza karty na rachunek wierzyciela. Materialnie jest to plastikowa płytko o wymiarach: 54 x 86 x 0,8 mm z wbudowanym paskiem magnetycznym lub układem procesorowym, pozwalającym na identyfikację. Po raz pierwszy pojawiła się w USA, w 1968 r.

Pieniądz elektroniczny - zespół środków techniczno - informacyjnych, magnetycznych, elektronicznych i teletransmisji, pozwalających na obrót pieniężny bez nośnika papierowego. Jest to nowy środek obrotu pieniądza bezgotówkowego, skupiający w sobie trzy zalety:

- poręczność
- pewność
- niskie koszty.

Zarabiam straszne pieniądze

Już w połowie miesiąca boję się zaglądać do portfela...

www.demoty.pl - Demotivational posters.

*Autorzy:
Weronika Buchcik i Monika Wittek
Kl. IB*